books2ebooks.eu

Nordencrantz, Anders

Korta påminnelser vid det nyligen utkomne så kallade Bref til en vän, om den nedfallne vexel-coursen och des skadeliga följder.

Stockholm
1767

e-böcker från ditt bibliotek av
eBooks on Demand

digitaliserad av
Kungliga Biblioteket
National Library of Sweden

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken. EOD erbjuder åtkomst till digitaliserade dokument enbart för personlig, icke-kommersiell användning. För annan användning vänligen kontakta biblioteket.

- Villkoren på svenska: http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.
Mer information finns tillgängliga via http://books2ebooks.eu

NORDENCRANTZ, A.

Polit. ekon. Bankväs. (Sv.) 1767 1700-1829

Korta

Påminnelser

Wid

Det nyligen utkomne så kallade

Bref til en Wän,

Om

Den nedfallne Wexel-COURSEN

Och

Des skadeliga Följder.

Stockholm,

Tryckt hos PETER HESSELBERG. 1767.

Exemplaret kostar 18 öre Kopparmt.

Himmelfärt

Jesu

Verteilen an Alla,

Om

Den metalliske Verd-COURSEN

og

Det Fabelige Skjøger.

Stockholm,

Tryckt hos PETER HESSELBERG 1671.

Bland alla de skrifter, som blifwit utgifne med mindre mogenhet, til förswar af en hög Wäxel-courses längre bestånd, kan man med sog räkna detta bref, för en af de oriktigaste, ty det består hufwudsakeligen ej af annat, än af et feltrafwande skrifsätt, grundadt på sådane satser, som äro tagne af sakernes prediga sammanblandning, och hwaruti uppenbara petitiones principiorum finnas. Auctor börjar dermed', at den man, han stält brefwet til, skal erkänt Coursens hastiga fall hafwa kroßat wåra näringar; men huru wil det rimma sig med den följande meningen, at samma man skal ändå ansedt den höga Wäxel-Coursen förjet så fördärfweligit willdjur, som borde af hela Riket genom en parforce-jagt utrotas, om än fierdedelen af manskapet skulle stupa. Alla liknelser äro gemenligen haltande, och kunna dock någorlunda nyttjas til ändamålet eller til det man syftar uppå; men denna liknelsen kan icke med en ankar-troß spelas därhän up. Häruppå begynner Auctor sina satser, med utrop, först at djuret woro fäldt och skallet ute. O! at han sade sant, och at detta högst skadeliga willdjur aldrig widare måtte få tif och rörelse inom Sweriges gränsor! men så länge det ej fallit til 36 mark; och derhos har sådane masquerade Plaideurs, som Auctor är, kan man ej anse det samma annorledes, högst som i det närmaste dödeligen sårat. Därnäst, at några lägo döde på platsen; at en del förlorat armar och ben; och sist, at de fleste har fådt så starka confusioner, at de knapt förmådde krypa hem til sina kojor. Med en så mörk och hiskelig målning wil wäl Auctor bereda wägen för sina läsare, eller rättare sagt, bereda deras sinnen, at blindt wis tro hans ord; men den upplysta werlden plägar nu mera icke så snart, som den fordna, sätta tro til berättelser om spöken. Dock posito, at willdjurets fällande skulle haft förberörde följder, hwilket likwäl för ingen del medgifwes i den widd, som Auctor säger; frågar jag deremot, monne det wara något ohördt, eller ock så sällsynt, at wid en fördärfwande fiendes utdrifwande ur et Land, några måste bita i gräset, och några icke de fleste som Auctor wil, få starka confusioner? Men

Auctor lärer hafwa swårt til bewisa, at andra ligga på platsen döde, än de, som af en egennyttig öfwerdådighet sielfwe antingen swängt sig up och ridit på djuret, at göra idet så tamt, som annat hem-djur, eller ock oförwägit kastat sig i deß gap, utan at tilförene utforska deß tänders krossande styrka. Sådane måge bära sin egen skuld De andre, som allenast fått någon contusion, låra snart kunna komma igen ur sina kojor springande, när de allenast få liten tid at se sig om.

Icke deß mindre reser Auctorn den frågan: om liket förtjent et så kostbart grafwål? Men just dermed har han owetande tagit bort masquen och för allom uptäckt, huru kår denna Bestia honom warit, och ännu är, fast han, såsom bestraffad af sit samwete, at han så woro, gör näst derpå en särskild period, at förmå låsaren icke tro honom derom, med förmålan, at frågan woro endast, om Coursens reduction til sit pari borde ske fort eller långsamt, och genom hwad slags medel?

Härwid bör jag påminna, at som Auctor i samma period erkänner skadeligheten af en hög Wäxel-cours, och sådant äfwen är så wäl wid sidsta Riksdag, som sedermera af owälduge pennor, så solklart lagt för en dag, at det af ingen förnuftig kan förnekas; altså ärnar och behöfwer jag icke här gå in i det ämnet, widare, än Auctor ger anledning til genom den falska färg och förgyllning, hwarmed han söker öfwerstryka alt det onda, som af detta skade-djuret, beklagligen förorsakat är. Hwarföre jag nu allenast wil, til swar på frågan om grafölet, fråga Auctoren tilbaka, i gemen, om man icke med nöje måtte kunna kosta något på afstraffande och begrafwande af et så tyranniskt djur, som dragit ur Riket nästan alt Gull och Silfwer-samt Plåt-mynt, jemte en ansenlig myckenhet arbetad Koppar; och när det ej längre welat förslå, då stora Summor i Banco-sedlar, alt i utländningens händer (som han supponerar) tillskyndet Kronan en odrägelig minskning af gildigt mynt för alt hwad af utlagor med mynt betalas borde: åstadkommit en grufwelig dyrhet på alt hwad Kronan måste nyhandla til armeens, flottans, Garnizoners och flere oumgängeliga behof: förorsakat derigenom, så wäl en ganska betydande stats brist, som ock, at Kronan nödgats fördjupa sig i en, medelst interessen, årligen fråtande stor gäld: åstadkommit, at Banquen lätit utgifwa längt större Capitaler i Banco-sedlar, än den förmådt med réelt mynt betala: bragt således en större Sedel-stock i gång, än til den allmänna rörelsen warit nödig: lagt dermed grunden til Sedelmyntets förakt och hisseliga af-

slag:

slag: deremot lagt grund til alla wärors omätteliga stegring, sedan wäxeltagare måste för alt hwad utrikes ifrån skulle införskrifwas, betala Riksdalern 3:dubbelt öfwer sit wärde, derefter alla inrikes waror sedan måst i samma mon stiga i priset: warit sålunda orsaken, det födan blifwit odrägeligen dyr för alla Handtwärkare och arbetare, hwilkas lön i lika proportion måst stegras, och alt stadna på arbetet och waran, hwaraf flutit, at affättningen på alla Fabriqwers waror märkeligen aftagit hos de handlande, ty ingen har handlat af dem något, för dyrhetens skul, utan i största nödfall; och ej eller har någon kunnat blifwa förmögen, alldenstund hwad han med den ena handen fått in, den andra handen måst strax igen utgifwa; och andre åter som wetat lätta utwägar til lån och credit, hafwa i blind speculation på den winst de tyckt kunna göras af allehanda Landtmanna tilwerkningar, så wäl som hushyror i Städerne, hälst här i Stockholm, köpt sig fasta egendomar, oaktadt de ej ägt en fierdedel sielfwe af köpeskillingen, hwilka, när nu crediten upphördt, få erfara en obehagelig frukt af deras chimerique speculationer och lätt gjorda handel; ja ändteligen, öfwer alt detta, förfördt Nationen särdeles unge och oförständige, til et yppigare lefnadssätt i hwarjehanda mätto, alt i förtröstan på det öfwerflödiga repræsentative myntet, och deß beqwäma åtkomst in perpetuum, at förbigå de flere smittosamma operationer det med sig haft. Härutaf lärer Auctor kunna sluta, huruwida hans uptänkte defensionalia för detta skadedjur måge anses såsom förnuftige. Olyckeligit det Land, som måste hysa hos sig så illa sinnade medborgare, hwilka drifne af orena affigter, göra sig et nöje at anwända all sin styrka, til at klistra igen ögonen på den allmänna hopen, på det den icke må kunna se beskaffenheten af sit tryckande onda, och med glädje emottaga alla uptänkeliga botemedel, fast de än i början skulle smaka något widrigt. Men här lärer blifwa ännu en fråga, hwem wår Auctor anser för sin wederpart, och han ställer sina förgiftiga skott emot?

Icke kan han klaga öfwer Rikets Högloflige Ständer, ty de hafwa allenast lagt grunden til coursens högstnödiga och hälsosamma fällande; ej eller öfwer Regeringen, ty den har icke stadgat honom til 42 mark för nästa år, innan han redan så lägt fallit; och då war tid at nyttja tilfället, när det onda wille likasom bota sig sielft, hwilken händelse högtbemälte Ständer näppeligen lära kunnat sig föreställa. Men det torde hända; at emot all Auctors förmodan, hans skott, par bricol. komma at träffa

dem, hwilkas operationer til coursens raseri, han söker på förblommerat sätt, at bemantla. Hwad tyckes Auctor, skulle wäl något wara sannolikare, än at den, som ridit up med willdjuret til den högd, der det, nödgats stadna, woro ock den samma, som styrt det neder igen til den dåld, det nu finnes, at derigenom winna sin fördel på annat sätt? Wil Auctor swara, at sådant är blott en insimulation eller gissning; så erbindras, at jag wäl önskade det wore så; men då måste han lösa up den gåtan, hwarföre de Handlande Contoirer icke wille uti Christinehamns marknad, och flereståddes, wille för alla terminer, eller hela året, åtaga sig betala Bruks-Patronen deß Järn efter 66 marks Cours. Mönne ej då redan war i hemlighet fastställdt, at Coursen skulle fållas på Bruks-Patronens dependence. Skulle ock detta nekas, som ofelbart lärer ske; så måste då en annan gildtig orsak wisas, så wäl härtil, som hwarföre Contoiren så frywilligt låtit Coursen falla. At sådant skedt af barmhertighet eller samwets-drift, wore barnsligt at säja; och at förebåra det wara gjordt af nöd, så wida icke någon wille betala mera för Riksdalern, per wäxel, än som den efter hand fallit; är slikt ganska swårt at tro, ty antingen skulle aldeles alla Spannemåls =, Salt =, Win =, Specerie = &c. Handlande, med hela deras handel uphöra, och gripa til tiggarestafwen, eller taga Wäxeln, til Handelens fortsättande, för det wärde den kunde fås. Fingo de låta sig behaga, när Riksdalern gälde 108 mark, och knifwen war lika som satt på strupen uppå deras och all annan rörelse; långt lättare hade det fallit dem, at honom för 66 mark lösa. Således har ej eller detta warit driffjädren.

Men jag wil gå längre, och se hwad ljus Auctor widare meddelar. Hans sats är, at den höga Wäxel-coursen gjordt hwarken ondt eller godt i wår utrikes handel, som wil med exempel wisas. Därå tjenar til swar, at hwartill gagnar detta spegel-fäcktande? Ho har wäl talt om eller klagat öfwer Wäxel-coursens wärkan på utlänningen. Wi hafwe fått så dryge slängar sielfwe, at blånaderne deraf nog syßelsätta några hwar at få dem bort. Imedlertid är ostridigt, at coursen förorsakat, det wärt reelle mynt, med mycket mera, kommit i Utlänningens wäld. Dock, hwad wil jag orda om wåra erhållne slängar, då jag straxt nedanföre ser, huru Auctor, twärt om, wil påstå, at wi, under den höga Wäxel-coursen, haft en gyllende tid. At betjena mig af Auctorens talesätt, får jag här säga til honom: Sakta min Herre! Han påstår, at icke någon skal för-

forat wid de höga prisen. Raison, at alla waror och arbetslöner stigit i sin behöriga proportion. Men huru hafwa de wäl stigit? Jo, sedan förläggaren måst göra et drygt förskott til rudimateriens inköp, och Fabriqueuren den nobiliterat genom dyra arbetslöner och sit egit dyra uppehälle, har den förste måst emottaga waran för et dyrt pris, och den sedan behålla, til prydnad på sina hyllor, utan at få afnämare. Arbetaren äter haft ansenlig dagspenning, som skulle swara til try måltider, men när han gått til Spisqwarteret, har han för alt sammans knapt undfådt et godt mål. Adelsman har wäl erhållit, efter räkne-wärdet, sin gårds afwel wäl betaldt; men när han skull handla sina behof hos Köpmannen och Handtwärkaren, hafwa hans förwärfwade Sedelmynt strukit med, lika som en wäderwirfwel det bortfördt, hwilket med den af Auctor föreburne kalf-handel, som endast uppå få orter warit profitable, icke ersättas kunnat. At de Präster, som haft något Smör at sälja, njutit derföre en rik betalning efter stämpeln på Banco-sedelen, är sant, men när han afförd sin och sit tienstefolks kostsamma föda och det sednares dyra löner, tillika med Taxan och alla andra Krono-utskylder för sig och husfolket, lärer han skattat sig lyckelig, om Debet och Credit i hans räkning emot hwar andan swarat. Hwad en eller annan kunnat annorledes hända, är ingen grund at döma efter, då frågan är om allmänheten. Widare, om ån en Salthandlande fått för en tunna Salt 42 daler: hwad wil det förslå, då han måst betala för en tunna Spanmål 5 tolftedelar mera, och så i proportion för alt han tarfwat. Huru liten del af allmogen, för aflägsenheten deis från stora Städer, dels från siöfart, dels ock för egit lefnadssätt och inskränkt näring, har råd och tilfälle at med fördel afsätta någon sin afwel, är nogsamt bekant för hwar och en, som känner orternas belägenhet i Riket; men låt wara, at en del kunnat profitera; hwad wil det säga emot den myckenhet, som haft litet eller intet at sälja, och på köpet, när de, som njutit någon profit, måst betala sina ränte-persedlar efter höga markegångar, och det gängse obilliga priset, til Kronan, Ränte-ägaren och indelningshafwaren, såsom ock alla andra Krono-utlagor, samt sin och de sinas kläder och föda; så har den wundne profiten bortsmultit som lös snö i starkt solsken eller warmt rägn.

Afwenledes är det sant, at Bruks-Patroner och Bergsmän, fått sit smide och Tackjärn wäl guldit efter dalertalet; men hwad har det hulpit dem, då de förre til de senare för Tackjärnet, samt til allmogen

för

för kohl, forßlor, stafrum och flera förnödenheter, så ock til sit arbetsfolk i dagspenning, eller til deras uppehälle, jämwäl til egen föda, och för oumgängelige bygnads-materialier, nödgats utgifwa tre gånger så mycket som förr; och de senare, eller Bergsmännen, mäst anwända hela den förmente avancen för spannmål och annat til födan, så at det som knappast räckt ur hand i mund, som ordspråket lyder. Och lika beskaffenhet har det warit med de fläste af handlande, Fabriqueurer och Manufacturister; som utgången nogsamt bestyrker. In summa: hela den fördel Auctor wil inbilla den enfaldige, har warit lik de siu magra kor uti Pharaos dröm, af hwilka siu feta kor aldeles upslukte blefwo.

Dock, sedan wår Auctor budit til, at också mätta och tilfrids ställa Qwastkäringen med sin wäderaktiga winst, är han likwäl så billig, at han måste göra undantag för Cronans Penninge-löntagare, och ärkänna at de endast warit lidande; men den nästan obotliga förlust Cronan tagit, därom här åfwan är påmint, och länge lärer trycka allmänhetens axlar, går han i tysthet förbi, lika som den Pupillens lidande ej hade något at betyda. Och hwad penninge-löntagare angår, är han ock snart färdig at expediera dem ifrån sig och göra deras lidande så lindrigt, lika som det ej förtjente minsta reflexion; men huru? Jo, med drömme-griller. Än har icke någon förnuftig, som känt saken i sin någorlunda widd, stält i twifwelsmål nödwändigheten däraf, at Cronans så civile, som Militaire Betjänte, hwilka efter Staten få allenast penningelön, måtte den njuta efter det wärde som myntet ägde, då den knappa 1696 års Stat inrättades, hwilken den Stora Rikshushållaren, Konung CARL XI:te sielf ansåg så beskaffad, at han ärkände, det hans Betjente, om de icke blefwo salige i hans tjenst, omöjeligen kunde blifwa rike. Riksens Högl. Ständer hafwa ock, från flera Riksdagar tilbaka, yttrat i det fallet, ej mindre än i annat, en bepriselig ömhet om förbättring; men förmågan har icke swarat mot wiljan; allenast, at Herrar Riksens Råd fått litet smaka frukten däraf; och i anseende til den landförderfweliga höga Wexel-Coursens styrande, som tyglat alla rörelser, har wål intet annat, än endast det allmänna bästa, warit hos högbemälte Ständer den sanskyldiga driffiädern. Dock wår Auctor wet annan utwäg; han anställer undersökning, huruwida Cronans Betjente werkeligen lit-

nit

tit så ondt, som talet gått, och om deras wilkor nu wore förbättrade. Allt sådant wil han bestrida med den argumentation, at en, som wil och kan arbeta, får altid något förtjena, samt at där penningen roulerar och näringarna äro lönande, hade hwar och en råd gifwa hederliga arfwoden, jämwäl för små tjenster.

Et wackert bewis, och wackert läroSätt för Cronans Betjente at skaffa sig födan! Ho är så okunnig, som icke wet, at hwar Embetsman, hälst wid Civil-Staten, har denna tiden händerne fulla med arbete, om han sin syssla skal rätteligen bestrida, och hinner ändå icke därmed så långt, som behöfwes. Hwad tid skal han då hafwa at anwända til annat arbete, och hwad arbete skulle det wäl wara, som kunde sylla den brist han lidit i sin lön, den han föga öfwer fierdeparten upburit, i jämförelse mot det han i giltigt mynt njuta borde. Små commissioner löna sällan mödan, och emottagas aldrig af andra, än ynglingar för nöds skul. Och det wore til önskandes, at icke någon tjenstgörande måtte, för sit och de sinas uppehälle, wara twungen at belasta sig med slika extra-sysslor, på det hans embetes plikt ej må därföre blifwa tilbaka satt. Men än wärre blyfwer det, om han skal lefwa af hederliga arfwoden, som Auctor säger. Embetet bör icke mißbrukas til et medel at präßa rättsökande med. De hafwa ändå nog kostnad och beswär at få slut på sina angelägenheter; än mindre bör detta näringssätt utnämnas, i en publique skrift, såsom lofligit. Det är och blifwer altså långt bättre, at hwar och en warder lönt efter taxan, med godt mynt, som är gällande, efter sin stämpel, på Torg och i Köpmansboder, än trefaldt mera i annat slag, som wid utbetalning ej tages emot för fierdedels wärde. At Cronans Betjente mått så wäl då, som nu, är så wida sant, som de warit och äro i beträngt tilstånd både då och nu, så framt de ej haft egit arf eller fått något med sina hustrur; hwarföre Auctor felar märkeligen, då han förmäler, at ingen tog afsked; ty det är nogsamt bekant, huru många warit nödsakade accordera bort sina tjenster, at för accord-summan hjelpa sig ur deras gäld, med wilkor, at därhos få behålla hel eller half lön, och med den samma rétirerat sig afsides, at sluta sina dagar i stillhet. Äfwen som det är et ojäfaktigt bewis til fattigdom i et Land, hwarest ringa löner betsås, och många tjenstsökande dock gifwas; men ingalunda bewises sådant, efter Auctors mening, at folket skulle

mått bättre, så länge Wexel-Coursen warit hög, och swagt mynt gängse. Hwarföre de Cronans Betjente, som Auctor löjeligen berättar skola wilja med hälften af sina löner återköpa den dyra tiden, för bättre utkomst, måste wara af sådant slag, som böra, ju förr, ju häldre, århålla aslignationer til Dårhuset, och icke längre beklåda Cronans tjenster. Härutaf förfaller til intet, alt hwad Auctor pratar om liten tilökning på Cronans Betjentes löner, och at i brist af statsmedel, de skattdragande skulle därtil contribuera, hwilket han menar kunnat ske utan gny och järntecken, som hans ord lyda, at därmed göra de tagne författningar mißhagelige, och utmåla dem såsom en orsak, at ej handel och slögder blomstrade. Det är i färskt minne, huru många Fabriqueurer spelt banquerout uti Auctors inbillade gyllene tid, oaktadt de dårhos haft stora förskotter af Publico; och det blifwer en ewig politisk sanning, at hwarest födan för arbetare är dyr, och rudimaterier skola införskrifwas genom en glupsk Wexel-Cours, där måste alla näringsfång råka i stagnation, och de arbetande blifwa näringslöse; hwilket ock det rika Engeland, hwad födan angår, nu werkeligen får årfara, ånskönt de af det senare betrycket icke plågade warit. Men sådant ondt botas icke med det, at Cronans Betjente skola blifwa tiggare eller crevera; rätt så litet, som näringar kunna, efter Auctors tanka, skaffa Cronan både tilräckelig och stickelig Betjening. Den måste alstras til, på helt annat sätt, än tagas från plogen, Handtwerkaren, Fabrique-werkstaden och Köpmansboden; och så litet et Rike kan hjelpas, som Auctor talar, med en hel Armée af wälbelönte Embetsmän, utan näringar; så omöjeligit är det, at näringar kunna trifwas förutan Regering, och utan så wäl förståndige och årlige, som wälbelönte Embetsmän. Genom alt hwad nu korteligen anfördt är, wisar sig uppenbart, at Auctor härtils anstält hela sin Critique-bygnad på sand och falska grunder; och at, i följe däraf, alt hwad han widare på enahanda grund andrager, är lika oriktigt; dock wil man, til hans närmare öfwertygelse, århindra, emot hans willomeningar, at wißerligen har uppenbar nöd och wåda twungit Rikets Ständer och Regering at gripa an den höga Wexel-Coursen, innan han finge widare fråta ikring sig och alt förröda; men at angrepet skedt med synligit åfwentyr för wåra oskattbara näringar, är emot sanningen, och i sig sielft en grof infimulation.

Au-

Auctor wil räkna den höga coursen för en intermittent feber, som genom god diete borde cureras, men ingalunda så farlig, at genom hetsiga medel Rikskroppen behöfdes utställas för convullioner. Men förlåt, k. Auctor, at jag påstår honom fara wilse, och at här icke war någon kommande och farande lindrig feber, som af dieten kunde häfwas, utan en tärande siukdom, som trängde sig genom hela kroppen, såsom et förgift, samt redan åstadkommit de starkaste convulsioner, och kunde därföre ej utan werkeliga botemedel öfwerwinnas; hwilka likwäl ingaledes warit per se, hitsiga, utan de fogeligaste, som uptänkas kunnat; men at de, som kunnat och bordt göra därmed en mättelig tillämpning, funnit sin räkning wid at précipitera curen, därom må han saken med dem utföra, ty Regeringen har däruti ingen del; men at sedan den samma såg, huru långt Wexelgifwarne kunde otwungit låta wexeln falla, Regeringen då i akt tog tilfället at för nästa år, hålla honom därwid, är icke underligit, utan långt mera berömligit, ty annars hade han blifwit kastad, alt efter wißas intereßen som en boll emellan 62 och 42 mark cours, til största owißhet för de handlande, som waror införskrifwa måste. I så måtto får Auctor sätta endast på wexelgifwarnes räkning alt det onda han p. 6. uprepar, och dels diktar eller obehörigen tillämpar, dels på wist sätt säger sant uti; dock felar rätt groft, när han wil lägga coursens hastiga fall til last, at folket skulle gå ur landet; ty, just det samma är bästa medlet at hålla det qwart, emedan genom en lindrig cours, faller priset på matwaror; och hwareft maten fås för godt köp, där wistas folket hälst; och så twärt om; hwilket alla tiders Historier besanna.

Om Bruks-Patroners och fleres olägenheter, är tilförene handladt; jämwäl om de Banco-Sedlar, som wåre Wexel-Ryttare ridit ut med och lämnat i utlänningens händer. Önskeligit wore, at de nu måtte komma tilbaka igen.

Efter det wärde en 9 dalers sedel nu har, och efter 42 marks cours får i proportion mot en Riksdaler, är icke til förmoda, at den förra skal förswinna ur rörelsen, så myckt mindre, som de lära wara snart räknade, hwilka kunna tåla, at låta några Capitaler stå fruktlösa, så framt de finna säkra låntagare; ty skilnaden emellan 42 och 36 marker, eller ai pari, årsättes inom kort af intereßet, som då kan öka hufwudstolen. Men at förtro sina medel til folk, som köpt egen

domar efter et inbilladt, men icke wäsendteligit wärde, med andras penningar, dem de således aldrig mäkta betala, eller ock wilja anwända dem til en yppig och slösaktig lefnad; som warit orsak til åtskillige Fabriquers och handlandes med fleres undergång; sådant wore en därskap; och kunna slike hushållare aldrig begära någon credit; med rätt så litet fog, som de, hwilka betalt sine fastigheter, på land och i stad, öfwer höfwan, kunna med skäl påstå, at för deras oförsiktiga handels skul, bör spannmålen blifwa dyr, och hushyror wara framgent odrägelige i Stockholm, som de hittils warit. Längre sträcker sig här icke Auctors reflexion.

Så orimligit det är, at förebära, det et Land, (jag undantager GUDs synnerliga straff) hwareft Lag och ordning hålles wid magt: hwareft crediten styrkes genom skyndsam handräckning: hwareft folket ej förledes at företaga sig större ting, än de med nytta kunna gå i land med; och omsider, hwareft godt mynt i handel och wandel är gängse, samt alla lofliga närings- och Handels-grenar icke underkastas en alt upslukande Wäxel-cours, blott til några ensklldtes orättmätiga profit, och alla andras undergång: icke skal i alla nyttiga rörelser på Land och i Städer florera, i synnerhet så länge brödet, och annat nödwändigt til lifwets uppehälle, icke öfwer billigheten i priset förhöjes: Så orimligt är at twifla, och så lastbart söka androm inbilla, at ju icke de af Ständer och Regering, til winnande af ofwannämde requisita, widtagne hälsosamma mått skola medföra en härlig nytta, när det får tid at mogna, hwartil icke skal fordras hälften så läng tid, som det onda, utan motstånd, haft at sig rota och wäxa uppå; dock wil det hafwa råderum, innan det ena hinner jämka sig efter det andra uti wärdet, ty sådant är icke något hastwerk. Imedlertid wore til önskandes, Bruks-Patroner och Bergsmän måtte i all möjelig mätto underhjelpas, dock icke på det sätt, som Auctor synes åstunda, at Coursen skal åter få rasa, och Banquen öpnas til låner och Sedel-stockens ökande, som wore at bättra et ondt med hälften wärre, och störta altsammans i sin förra wanmagt, eller qwäfwa barnet i waggan.

At de spela banqueroute, som ej allenast handlat fastigheter förutan penningar, utan ock betalt dem så högt, at de ej kunna winna af dem räntan, än mindre något til afkortning på sina lån, är icke at undra öfwer. De måge tacka sin egen oförsigtighet. Deremot de som hafwa

Ban-

Banco-lån emot nöjaktig pant, och därstädes præstera præstanda, behöfwa icke frukta för Auctions-klubban. Det öfriga Auctor, alt til slutet af sit bref, frambringar, är til största delen sielfdiktade spöken; synwändningar för enfaldige; egne phantasier och griller; oriktiga suppositioner; sammansökte tomma skräcke-ord; blanningar af hwarjehanda mot och med; saker, derom ingen twist är; oriktiga berättelser; olägenheter, som warit så wäl tilförene, som nu; olämpeliga, ja skadeliga botemedel, med mera, som utgör blotta verba, och upfylla öronen, prætereaque nihil. Det är nästan obegripeligit, huru en man wågar sig fram med en så uprorisk klagan. Man hörde aldrig den tiden så klagas, når en Rusthållare måste afträda sit Rusthåll åt den, som derföre allenast præsterade en häst eller karl: når ej annat mynt, än Mynteteckn och mynte-sedlar war gångbart: når Bruks- och Masugns-egare måste för så uselt mynt afstå sit järn: när stor del af Landet war öde, och det behållna brukades af gubbar, qwinnor och barn: når äfwen samma odugeliga mynte-sort i största hast afskaffades, och Kronan ej kunde skaffa reelt mynt i stället, så snart, som tarfwades: ja, når det onda gick så långt, at man fick se Järnbruk, Masugnar, Skogar, Sätes-gårdar, Byar och Städer, genom fiendtelig hand, gå up i rök.

Antingen ägde Nationen då et ogement ädel- och tålamod, eller måste nu någon Partie-anda hafwa lust deraf, at kunna drifwa alt til förwirring och hindra Fäderneslandet, få återhämta sina förlorade krafter. Ware nu, huru det wil, så är Auctors påfund fördömeligit, ty deraf är icke det ringaste godt, men mycket ondt at inhämta. Wid innehållet från och med pag. 10, til slutet af Auctors bref, wore wäl anledning at ätskilligt föreställa; men en stor del wederlägger sig sielft; större delen är redan wederlagt; och resten finnes i utkomne skrifter så rothuggen, at närmare swar skulle allenast blifwa en tautologie och upstufning af enahanda ämne: allenast erhindras, at om Auctor wid det stycket, däri han wil påstå nödwändigheten af en conjunction mellan Kronan och Banquen, til at resistera courtens haftiga fallande, hade tillika detaillerat förenings-sättet, och huru deras operation skulle anställas, til winnande af ändamålet; torde han kan hända, kunnat skaffa sig det omdöme, at han förstod något mer, än sammanfoga klingande ord, eller formera wäderbollar, ånskönt han med det förslaget kommit nog-sent, så at det näppeligen kunnat nyttjas; men så länge han icke sådant demonstrerar, lärer ingen klok, som

någorlunda känner Kronans och Banquens närwarande tilstånd, tro Auctor i detta mål; långt mindre bifalla til penningars efterletande i djupaste källrar, högsta loft, och från sielfwa altaret; samt til pantsättande af Rikets klenodie til föregifwit näringars frälsande; som han eftertänkeligen skrifwer. O! at icke en blind nit för enskildt interesse, eller en owärdig animosité mot wisa personer och deras anstalter, förledt Auctor at misbruka sin qwickhet och skrifwa detta onyttiga bref!

Här wore än ätskilligt, at anmärka, dels i anseende til synnerliga ordalag, dels til wisa ämnen, bland hwilka senare kan räknas Auctorens tankar om Sedel-myntets realiserande, men tiden tillåter det icke widare, än at uti det sistnämde tjena honom med den uplysning, at så nödigt det är, til at locka fram så wäl samma mynt från dem, som kunnat deraf innehafwa Capitaler, som ock Silfwer-Plåt- och Koppar-skiljemynt, hwilket torde nu ligga onyttigt, hos Högre och Lägre, af fruktan, at Sedel-myntet ej kunde komma til något betydande och rätt wärde i handel och wandel, utan det förra slaget således behöfdes at tilgå, såsom en nöd-penning, wid hwarjehanda trängande omständigheter; äfwen så oumgängeligen nödigt är wisserligen det, at berörde Sedel-mynt måtte genom Wäxel-courlens fall warda realiseradt, til winnande af förenämde hälsosamma följder, och at få en tilräckelig Penninge-stock i circulation, så länge och til deß, at Kronan förmår låta slå nog Silfwermynt, och deremot indraga så mycket af Sedel-stocken, som kan pröfwas öfwerstiga det nödiga behofwet; görande icke til saken, om än någon Capitalist af Banco-sedlar skulle wid tilfälle, få köpa sig någon fördelaktig egendom, som Auctor gissar; ty för allmänheten gör det tilfylleſt at erhålla de influtne Capitaler på fri fot, til befordran af alla lofliga och nyttiga rörelser och näringar, de där annars, för penninge-brist, kunde komma at lida eller hindras i sin gång.

Men, min wärde Auctor! Får jag oförgripeligen fråga honom, om han läst en i detta år, 1767, i trycket utkommen Skrift, under Titul af „ Bekymmerlösa stunders menlösa och owäldiga tankar ꝛc., tillika med de „ derösfwer sedermera utgifne förklaringar? Anledning til sådan fråga är, at jag håller före, at om Auctor detta läst, och det med eftertanka, torde han deraf funnit ej allenast det ljus, som kunnat föranlåtit honom til at i sit bref bruka warsammare penna uti så wigtigt mål, än nu skedt; utan ock, huru den Auctoren äger uti de, imellan oß twistige warande ämnen,

nen, om mynt och Cours, så widsträckt kundskap och insigt, at wi bägge däremot, utan wanheder, kunna fritt bekänna, det wåra raisonnements härflyta mera af wåra fattade begrep, a posteriori, eller om effecten, alt som hwardera af oß den anser, än at wi kunna berömma oß hafwa, lika som han, skrifwit något a priori, eller af sielfwa den grund, som naturligit wis födt af sig det onda eller goda, hwarom wi stå in contradictoriis; men at samma berömlige Auctor ej deß mindre kallar deße sine owälduge tankar allenast den första delen, som af Titulbladet ses; hwilket sålunda utwisar, at han warit sinnad flera delar i den saken utgifwa; och wid slutet af werket yttrar han sig, och årkåner, at uti så nämnde præliminair-ärhindringarne woro widare uplysningar utfäste, när rätta tiden därtil för handen wore. Af sådant, så wäl som af den rena nit och ömhet han försäkrar sig, utan fruktan för hat och omilda omdömen, framgent hysa för Guds åra, samt Medborgares och fosterlandets wälfärd, gör jag det slut, at han satt sig i förpliktelse til at fortfara uti sit så berömligen påbegynte arbete, och meddela Publico all den uplysning härutinnan återstår: och som nu ofelbart är den rätta tiden, at löftet fullborda, då så många skiljaktigheter och olika tankar, om det ena, med det andra grassera; altså önskar jag, at Auctor til Brefwet wille göra med mig et, och wälment påminna, eller lika som upmana den omförmälte Auctoren at icke längre dröja med en så angelägen sak, hälst han en gång tilförene, för någon tid tilbaka, af en ärlig man, är härom i Swenska Gazetten påmint worden. Jag, för min del, ger mig frihet, at sådant härigenom iterera, och lägger til skäl, at det allmänna bästa fordrar et så frimilleligen åtagit löftes tidiga fullgörande: at det tilhörer en ärlig man hålla sina ord, när allmänt och enskildt wäl därunder beror och därmedelst befrämjes; at, i annor händelse, någon torde förwiteligen kunna säja: at denne Auctor har, utan öfwerslag på kostnaden, börjat lägga grunden til en bygnad, den han sedan icke fullborda gittat. Och sidst, at den regeln i gemen städse gäller: qui cito dat, bis dat.

Om detta kan upwäcka den gode mannen til at skynda med sit utlåfwade ytterligare arbete; så kunde det hända, at Auctor til Brefwet och jag warda mindre olika i wåra omdömen och slutsatser; och imedlertid önskar jag Auctorn all wälgång.

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

e-böcker från ditt bibliotek av

eBooks on Demand

digitaliserad av

Kungliga Biblioteket

National Library of Sweden